

Utrinki s srečanj z Maksom Wraberjem (1905—1972)

Profesorja doktorja Maksa Wraberja sem spoznal že na začetku svoje poklicne poti, v prvih mesecih leta 1962, ko je recenziral moj prvi strokovni članek. Njegova ocena je bila stvarna in spodbudna. Tesneje sva se spoznala po letu 1963, ko sem se znašel skoraj sam in brez izkušenj pred zahtevnimi poklicnimi in strokovnimi nalogami. Prihajal sem k njemu po svet in pomoč. Vedno sem ga našel pri delu in sem imel zato zoprni občutek, da ga motim. »Ne, kolega, kar vstopite in za trenutek počakajte, takoj bom dokončal!« — tako me je navadno sprejemal. Če sem videl, da tisti trenutek ne bo samo trenutek, sem se hotel opravičiti in priti kdaj drugič v bolj primernem času. Vendar me je prepričal, naj počakam, ker bolj primerneга časa preprosto ni imel. Obisk pri njem ni bil nikoli formalnost. Vedno me je poslušal in, ko sem razgrinjal svoje težave ali načrte, me je večkrat prekinjal in mi segal v besedo, če ga je kakšna zadeva preveč prevzela. Takšni pogovori so se navadno zavlekli čez predvideni čas ali pa so jih pretrgale kake druge njegove dolžnosti.

Potem so prišla leta 1964, 1965 in 1966, ko so slovensko javnost vznemirjali načrti za hidroelektrarno Trnovo na Soči. Naravovarstvena služba se dotlej še ni znašla pred tako kočljivim vprašanjem. Premalo nas je bilo in preslabo smo bili oboroženi z argumenti, da bi se bili lahko sami bojevali za ohranitev neukročene Soče. Prosili smo za pomoč vse strokovnjake, za katere smo vedeli, da nam s svojim znanjem in vero v utemeljenost na videz brezizhodnega boja lahko pomagajo. Med prvimi je bil tudi profesor Maks Wraber. Spominjam se, kako smo se z uradno komisijo znašli v začetku leta 1965 v Čudrovi gostilni v Čezsoči, kjer naj bi bili domačinom objektivno predstavili pozitivne in negativne plati predvidene elektrarne. Živo mi je ostal v spominu njegov prepričljivi govor, ki so mu domačini ognjevitno ploskali. Še danes se ga spominjamo vsi udeleženci tistega sestanka, medtem ko je vse drugo že skoraj utonilo v pozabo. Maks Wraber je imel posluh za ljudi in njihove težave: že kot zelenega začetnika me je ohrabil s tem, da me je ogovoril s kolegom. Čezsočanom je predstavil stanje takó, da so ga razumeli — brez nepotrebne učenosti, pa tudi brez žaljive preproščine. Njegov jezik je bil čist, skoraj puritanski, besede je postavljajl trdo in s takšnim prepričanjem, da mu je bilo lahko in prijetno verjeti. Pred širšo strokovno javnostjo sem ga prvič slišal govoriti na simpoziju o trnovski hidroelektrarni, ki je bil v začetku leta 1965 v Ljubljani. Ko sem iz njegovih ust slišal argumente, ki smo si jih mi upali le plaho izreči, on pa jim je dodal vso potrebno znanstveno utemeljitev, se mi je prvič zbudilo upanje na zmago zdravega razuma.

»Druga soška fronta«, kot je profesor Wraber večkrat v šali imenoval razprave okrog hidroelektrarne Trnovo, je združila dotlej razdrobljene sile, ki so si prizadevale za varstvo narave. Leta 1967 smo se spet znašli skupaj, ko smo pripravljali prvo večjo javno manifestacijo — teden varstva narave. Zdaj smo že vsi računali tudi na profesorja Maksa Wraberja. Zbirali smo se pri njem na akademiskem inštitutu za biologijo in načrtovali akcije. Po daljšem presledku se je spet oglasil v Proteusu, slišali smo njegova predavanja v okviru Prirodoslovnega društva Slovenije. Ob teh srečanjih se je rodila zamisel o skupni organizaciji, ki je doživela uresničenje leta 1970, ko je bila ustanovljena Skupnost za varstvo okolja. Vsem je ostal v spominu spontani nastop profesorja Maksa Wraberja na ljubljanski televiziji. Kot pravi ekolog, ki mu je bila pred očmi vsa pestra in zapletena problematika okolja, je bil zagovornik širše, biološke smeri in nasprotoval zoževanju na probleme onesnaževanja in tehnoloških rešitev.

Leta 1968 me je doletela čast, da sem bil namestnik profesorja Maksa Wraberja v jugoslovanski delegaciji mednarodne komisije za varstvo alpskih predelov (CIPRA). Zasedanje v Grenoblu leta 1969 in v Innsbrucku leta 1970: spoznal sem, da je bil Maks Wraber zaradi svojega znanstvenega slovesa, strokovne temeljitosti in širine poznavanja ena najbolj cenjenih osebnosti v tej mednarodni družbi.

V posebno prijetnem spominu mi je ostalo poletje 1969, ko sem ga spremljal pri pregledovanju in raziskovanju ostankov naših pragozdov po Pohorju, Rogu, Gorjancih in Donački gori. Med dolgimi avtomobilskimi vožnjami sva imela dovolj časa, da sva prešla v pogovorih tudi na manj službene teme. Bil je znan po tem, da je imel zelo trdna življenjska načela. Vedno pa je znal poslušati tudi drugačna mnenja, čeprav ga ni bilo lahko prepričati o nasprotnem. Med hojo po gozdu je imela prednost seveda botanika. Popisi vegetacije, fotogra-

firanje, nabiranje rastlin za herbarij — to so bile prijetne in zame zelo zanimive postaje, zaradi katerih pa so se seveda naša potovanja zavlekla v trdo noč. Svojega bogatega znanja ni skrival, rad je odgovarjal na vsa vprašanja, z očitnim veseljem in darom pedagoga pa je opozarjal tudi na zanimivosti, ki jih drugi nismo poznali, pa naj je bila to rastlina, kamnina ali krajevna posebnost.

V letih 1970 do 1972 je nastajala »Zelena knjiga o ogroženosti okolja v Sloveniji«. Profesorja Maksa Wraberja smo prosili, da je uredil poglavje o rastlinstvu, ki je bilo od vseh najbrž najpolnejše in najbolj vestno obdelano. Skrbno je izbiral avtorje in imel pri tem srečno roko, še vedno pa ni bil povsem zadovoljen. Bil je kritičen do področij, ki si niso upala v javnost s kočljivimi dejstvi. Veselil se je izida Zelene knjige in ob nastajanju sva večkrat ugibala, kakšen odmev bo imela med našo javnostjo. Prvo je komaj še dočakal, drugega pa ne več.

Naposled, čeprav ne nazadnje, naj se ga spomnim še v imenu našega glasila. Bil je zraven že ob rojstvu »Varstva narave«, mu pomagal izoblikovati profil in mu ostal zvest vse do konca. Pregledal in recenziral je vse botanične prispevke. Njegove ocene so bile temeljite, kritične, vendar vselej konstruktivne. Z avtorji se je rad osebno pogovoril in v neposrednem stiku razčistil nejasnosti. Po takšnih pogovorih je vsak avtor, ki ga je napisana recenzija morda prizadela, odhajal pomirjen in prepričan o dobronamernosti ocene.

Smrt profesorja doktorja Maksa Wraberja me je hudo prizadela, kot da sem izgubil del samega sebe. Leta so morala preteči, da sem se lahko s tem zapisom vsaj delno oddolžil njegovemu spominu.

Stane Peterlin